

Київський національний університет
імені Тараса Шевченка

Шевченківська весна

Матеріали міжнародної науково-практичної
конференції молодих учених, присвяченої 90-річчю
Української революції 1917–1920 рр.

Частина 1

Київський національний університет імені Тараса Шевченка
Історичний факультет
Наукове товариство студентів та аспірантів

Шевченківська весна

Матеріали міжнародної науково-практичної
конференції молодих учених, присвяченої 90-річчю
Української революції 1917–1920 рр.

Випуск V
Частина 1
Історія

Київ 2007

УДК 378:94(063)

Рецензенти:

д.і.н., проф. Калакура Я.С.

(Київський національний університет імені Тараса Шевченка)

д.і.н., проф. Киянська О.І.

(Російський державний гуманітарний університет)

д.і.н., доц. Ластовський В.В.

(Українська академія зовнішньої торгівлі)

Рекомендовано до друку Вченою радою історичного факультету Київського національного університету імені Тараса Шевченка
(протокол № 6 від 15 лютого 2007 року)

Шевченківська весна: Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції студентів, аспірантів та молодих учених, присвяченої 90-річчю Української революції 1917–1920 рр. – Вип. V: У 3-х част. – Ч. 3. Історія / За заг. ред. проф. В.Ф. Колесника. – К., 2007. – 267 с.

У збірнику вміщено матеріали секції “Історія” Міжнародної науково-практичної конференції молодих учених “Шевченківська весна. Сучасний стан науки: досягнення, проблеми та перспективи розвитку”, яка відбулася 1–2 березня 2007 року в Київському національному університеті імені Тараса Шевченка. Збірник охоплює різні галузі історичної науки. Розрахований на студентів, аспірантів, викладачів вищої школи.

Редакційна рада: д.ю.н., проф. В.І. Андрейцев; д.ф.-м.н., проф. А.В. Анісімов; д.е.н., проф. В.Д. Базилевич; д.філос.н., проф., акад. НАНУ Л.В. Губерський; д.і.н., проф., чл.-кор. НАНУ В.Б. Євтух; д.і.н., проф. В.Ф. Колесник; д.філос.н., проф., чл.-кор. НАНУ А.Є. Конверський; д.філос.н., проф. В.І. Лубський; д.е.н., проф. Я.Б. Олійник; д.б.н., проф. Л.І. Остапченко; д.ф.-м.н., проф. І.О. Парасюк; д.філол.н., проф. Г.Ф. Семенюк.

Редакційна колегія: П.С. Бутурлімов; д.і.н., проф. І.В. Верба; Я.М. Гирич; д.і.н., проф. Б.М. Гончар; О.Л. Збаржевецький; д.і.н., проф. Г.Д. Казьмирчук; д.і.н., проф. В.П. Капелюшний; д.і.н., проф. В.Ф. Колесник (голова); к.і.н., доц. О.Ю. Комаренко; д.і.н., проф. А.П. Коцур; д.і.н., проф. О.П. Крижанівський; к.і.н. Ю.В. Латиш (секретар); д.і.н., проф., акад. НАНУ В.М. Литвин; Р.І. Малиновський; д.і.н., проф. В.М. Мордвінцев; І.В. Семеніст; д.і.н., проф. Р.В. Терпиловський; д.і.н., проф. М.Г. Щербак; І.Г. Юрочкіна; д.і.н., проф. В.І. Яровий.

ЗМІСТ

Латиш Ю. Шевченківській весні – 5 років: здобутки, проблеми, перспективи	8
УКРАЇНСЬКА РЕВОЛЮЦІЯ 1917–1920 рр.	
Антонишин А. Становлення місцевої адміністрації на Поділлі в добу Гетьманату П. Скоропадського	15
Вітюк О. Юридична діяльність ревкомів Поділля в контексті більшовицької партії у 1919–1920 рр. (за матеріалами Державного архіву Вінницької області)	18
Габрусевич С. Чехословацкіє интернациональные военные части на территории Украины весной 1918 года	21
Глушко А. Архітектоніка українських революцій (1917–1920, 22.11.2004 – 4.8.2006 р.): психоінформаційний аспект	23
Горбатюк М. Громадсько-політична діяльність А. Ніковського в добу Центральної Ради	25
Ковальова Д. Проблеми історії України 1917–1920-х років у статтях російських науковців	27
Колосова О. Культурно-освітня діяльність Гетьманату П. Скоропадського: характеристика на основі джерельної бази та історіографії проблеми	29
Кукса О. Білорусько-українські відносини під час Української революції	32
Кулібаба Д. До питання дослідження матеріалів Державної ва-рти	35
Лейберов О. Взаємовідносини української партійної опозиції та більшовицьких організацій під час підготовки та проведення антигетьманського повстання	37
Лісова К. Українська державність 1917–1921 рр. в історіографічному доробку української еміграції міжвоєнного періоду	40
Мартиненко В. Економічна складова українсько-білоруських відносин 1918 р. (на прикладі торгівлі)	42
Очеретяний В. Інформаційна діяльність Української надзвичайної дипломатичної місії в Празі 1919–1921 рр.	45
Салата Г. Аграрна діяльність Директорії УНР: історіографія проблеми	48
Скальський В. Інституційний вимір постанов Українських національних губернських з'їздів 1917 р.	51
Сухобокова О. Українізація війська у баченні та практичній діяльності Н. Григорієва	54
ДАВНЯ ТА НОВА ІСТОРІЯ УКРАЇНИ	
Білоус М. Життєвий рівень найманих робітників на цукрових заводах фірми Яхненків і Симиренка	57
Васильєва О. Гетьманський двір Лівобережної Гетьманщини	59
Володько В. Канцелярія Казенної палати Київського намісництва 80-х рр. XVIII ст.: структура та персональний склад	62

негативно відноситься до її економічних інтересів [2, арк. 14]. Вихід для українців – у визнанні незалежності Білоруської Народної Республіки, оскільки саме Білорусь є ключем до Балтики і цим значно буде полегшена транзитна торгівля у напрямку Балтійських портів.

Аналізуючи економічні, зокрема, торговельні українсько-білоруські взаємини відзначимо – найбільш інтенсивно вони розвивалися в часи гетьманського уряду П. Скоропадського. Тому налагодження політичних і економічних взаємовідносин стало альфою і омегою в діяльності його уряду. Не дивлячись на певні прорахунки, вдалося досягти прориву в економічній сфері, про що свідчать торговельні стосунки з Білоруською Народною Республікою. Врахуємо, що відбувалися вони в умовах політичної нестабільності в Україні і Білорусії, несприятливих зовнішніх факторів, коли на перше місце ставилося розв'язання складних міждержавних проблем, відсуваючи на задній план економічні питання.

1. Платонау Р. Пад пятой германскага кайзера // Беларускі гістарычны часопіс. – 2001. – № 2. – С. 51. 2. Центральний державний архів вищих органів влади та управління України. – Ф. 3696, оп. 1, спр. 32. 3. Там само. – Ф. 3766, оп. 1, спр. 33. 4. Там само. – Спр. 68. 5. Там само. – Спр. 139.

Володимир Очеретяний,

аспірант Київського національного лінгвістичного університету

Інформаційна діяльність Української надзвичайної дипломатичної місії в Празі 1919–1921 рр.

Інформаційна діяльність українських дипломатичних представництв за кордоном регулювалася нормами статуту Міністерства преси і пропаганди Директорії УНР. “На закордонні пресово-кореспонденційні агенства накладається обов'язок обороняти перед політичним і публіцистичним світом закордону інтереси Української народної республіки, інформувати правительства Європи і заокеанських держав про національно-державні прагнення українського народу та утворити духовний зв'язок і інформаційне єднання між державами Європи та Україною” [2, арк. 23–24]. До завдань агентств за статутом міністерства належать: “а) видання газет, брошур, пресові звідомлення, книжки, мапи, журнали і другі форми публіцистичної та літературної продукції для оборони інтересів і правильного освітлення національно-державницьких прямивань українського народу. б) інформувати закордон про події державно-політичного життя країни, та навпаки України про життя других держав і народів при помочи преси, те-

леграм, живого слова й прочих форм інформації. в) входить в зв'язок з дипломатичними, партійно-політичними, журналістськими науковими і ар-тистичними кругами європейських і заморських народів та визискують їх симпатії для Української Народної Республіки" [2, арк. 24].

Празький інформаційний відділ Української надзвичайної дипломатичної місії (УНДМ) відносився до пресово-кореспонденційного агентства II розряду.

Інформаційна діяльність УНДМ почалась ще до приїзду в Прагу. У містечку Станіслав один з членів місії оприлюднив інформацію про від'їзд з України дипломатичної місії в ЧСР та було надіслано дві статті В. Старого до київської преси про перспективи роботи українських дипломатів. Інформаційний відділ УНДМ розпочав роботу, коли до Праги прибули В. Королів та В. Виговський. Вони 31 січня відвідали чеський урядовий "Тисковий канцелярж" та декількох місцевих журналістів, внаслідок чого 2 лютого вони розмістити в одній із популярних празьких газет "Венков" свої інтерв'ю про приїзд УНДМ до Праги, "про її завдання й ближчі точки можливих політично-економічно-культурних взаємин mezi Україною та Чехо-Словацькою республікою" [3, арк. 3]. При активній допомозі чеського інженера Я. Нечаса, було розміщено інформаційний матеріал про Україну в популярний соціалістичний празький орган "Чеське Слово" [3, арк. 4].

Коли до Праги прибув Голова УНДМ М. Славинський та інші члени місії, було розроблено план діяльності Інформаційного відділу та визначено терміни виконання запланованих заходів та відповідальних працівників. Головою Інформаційного відділу було призначено В. Корольова, заступником журналіста І. Бочковського, а членом-співробітником – Н. Ковалевську [3, арк. 3]. Співпрацював з інформаційним відділом професор С. Смаль-Стоцький. "Працює відділ в двох напрямках: шукаючи шляхів до нав'язання ближчих знайомств з представниками місцевої преси (незалежно від напрямку діяльності), й почав підготовку до видання книжок пропагандного характеру в чеській мові по питаннях української політики" [3, арк. 3].

27 лютого Інформаційним відділом УНДМ в Празі була випущена перша брошура доктора С. Дністрянського "Українці – Чехам". Що відкрила серію видань на політичні теми під назвою: "Познайте Україну, збірки інформаційних а часових поєднаній о оукраїнске отазце", які виходять під маркою громадської української видавничої організації – Товариства "Час" у Києві [3, арк. 6]. У передмові до неї вказувалася мета: "Головнішим завданням видавництва "Познайте Україну" буде вияснення річевих і психологічних основ до чесько-українського зближення, яке передбачає географічне положення держав Чехословацької та Української... Географічне сусідство, а також політичні інтереси примушують до того, щоби післявоєнні взаємини чесько-українські було вибудовано на цілком нових й на-самперед чисто реальних підвалинах..." [1, с. 46].

Брошура П. Дністрянського (ч. 1) в стислій формі з'ясовує питання про права українського народу, якого Західна Європа не знала й не могла знати. Друга частина тієї ж збірки вийшла друком в березні брошурою професора С. Смаль-Стоцького "Львів серце Західної України". В цій праці, на підставі історичних та статистично-етнографічних даних автор доводить,

“що Львів завжди був дійсно серцем Західної України, а всі забаганки Поляків – лише наслідки їхніх безпідставних імперіалістичних змагань” [3, арк. 7].

Третій випуск збірника (“Poznejte Ukrajinu”) містив публікацію Я. Нечаса – “Uprimme slovo o Stycich cesko-ukrajinskych” (Щира мова про чесько-українські відносини). Автор брошури обґрунтовано закликав чеський народ до політичної, економічної та культурної співпраці з українцями [3, арк. 8].

Номери 4 та 5 збірника, що вийшов у квітні, висвітлювали історичні погляди І. Бочковського. Брошура “Z dejin Ukrajiny a ukrajnskiho otkozeni” (З історії України та українського відродження), складалася з двох частин: короткий нарис з історії України; нарис подій з часу відродження України окремо Східної і Західної [3, арк. 8].

У наступних двох випусках збірника “Poznejte Ukrajinu” вміщено роботи І. Кордуби “Вуковина” (Буковина) та О. Годзави “Uherska Ukrajina” (Угорська Україна). В публікаціях розкрито погляди авторів на окупацію Буковини Румунією.

Восьмий номер брошури присвячений творчості Т. Шевченка. Чеський професор І. Махал ґрунтовно охарактеризував поетичний доробок Кобзаря.

Дев'ятий випуск збірника вміщував дипломатичний екскурс Д. Дорошенка “Міжнародна орієнтація Українців за часи війни та революції”, в якому висвітлювались громадсько-політичні настрої щодо самостійницької позиції українців.

У наступних двох випусках збірника “Poznejte Ukrajinu” М. Грушевський в статті “Ukrajina a Rusko” проаналізував переговори “... між Москальщиною (Тимчасовий уряд) та Україною (Генеральний Секретаріат) в часи революції...” [3, арк. 10].

В дванадцятому номері збірника “Ukrajina i Ukrajinci” (Україна і Українці) І. Бочковський оприлюднив статистичні дані демографічної ситуації та етнографічну мапу України [3, арк. 11].

Крім серії “Пізнайте Україну”, за активного сприяння УНДМ, в Празі виходять друковані твори видавництва “Час” і “Всесвіт”:

1. Брошури Смаль-Стоцького французькою мовою;
2. Переклад “Jan Hus” Т. Шевченка чеським поетом Ф. Тіхих;
3. В. Королів “Про С. Петлюру”;
4. Біографія Петлюри англійською, італійською, німецькою, українською, французькою мовами [3, арк. 11].

Інформаційний відділ місії впорядкував та підготував до друку збірку статей під назвою “Культура України”, яка ознайомлювала зарубіжні політичні кола та громадськість з культурним і духовним розвитком, історією та цивілізаційними досягненнями українського народу, а також слугувала інформаційною підтримкою українців в діаспорі [3, арк. 9].

За підтримки місії були організовані концерти Української Капели в Празі та в інших містах Чехії і Моравії (Брно, Пильзен, Турнов, Ичин, Олу-млвець, Хрудім, Простійов, Млада-Болеслава). Усі 17 виступів “... були не тільки безустанним і незмінним тріумфом української пісні, але й викликали й політичну газетну кампанію” [3, арк. 14].

Отже, різнопланова інформаційна діяльність Інформаційного відділу УНДМ в Празі вплинула на те, що західні політичні кола почали реальніше підходити до факту існування України як цивілізованої держави і налагодженню з нею політичних культурних та економічних відносин.

1. Віднянський С.В. Політика чехословацького уряду, щодо української еміграції в міжвоєнний період // Міжнародні зв'язки України: наукові пошуки і знахідки. – К., 1993. – Вип. 3. 2. Центральний державний архів вищих органів влади і управління України. – Ф. 3696, оп. 1, спр. 7. 3. Там само. – Спр. 576.

Галина Салата,
аспірантка Київського національного університету імені Тараса Шевченка

Аграрна діяльність Директорії УНР: історіографія проблеми

Робота присвячена висвітленню у вітчизняній історіографії одного з важливих документів періоду Директорії УНР, а саме закону "Про землю в Українській Народній Республіці" від 8 січня 1919 р. [25, арк. 10]. З цією метою авторкою вивчено низку праць сучасних вчених, написаних після проголошення незалежності України. Висловлюється думка про те, наскільки ґрунтовно подається зміст та практична реалізація цього документу урядом [2; 6; 7; 15; 23; 24; 26].

Так в праці О. Мороза та С. Злупка "Українське селянство першої половини ХХ століття. Трагедія і героїзм" зазначається, що "всі дотеперішні трудові господарства розміром не більше 15 десятин залишаються непорушними в користуванні своїх дотеперішніх господарств", стверджується, що "не менше 5–6 десятин і не більше трудової норми можна було надавати у вічне користування" [18, с. 54], однак в законі немає прямої залежності, між нормою наділення землею та строками.

Ці ж автори підсумовують причини невдачі реформи, акцентуючи увагу на значенні більшовицьких гасел про "негайний розподіл поміщицьких земель, яким нерідко вірили наївні українські селяни". На думку авторки, не слід перебільшувати і роль урядів УНР, які були "сформовані з освічених людей-гуманістів, не могли зважитися на авантюрні рішення в економіці, вони не погоджувалися на насильство," чим і скористалися "ворожі українству сили..." [18, с. 54–55].

В дослідженні О. Рубльова, О. Реєнта "Українські визвольні змагання 1917–1921 рр." відзначається, що "трудова земельна норма, як порівняти з добою Центральної Ради, зменшувалася вдвічі й обмежувалася 15 десятинами". Але це не є вірним, адже Рада УНР регламентувала норму в 40 десятин. Далі вони констатують, що "водночас кожне господарство повинно було одержати в користування не менше 5–6 десятин" [22, с. 169], однак стаття 13 слугує не на користь такому переконанню [25, арк. 10].

"Сільські громади визначали термін землекористування" [22, с. 169], – продовжують дослідники, немов гублячи продовження статті 14 [25, арк. 10]. Нечітким є і наступний коментар: "запасний земельний фонд мав поповнюватися за рахунок ділянок, що з різних причин звільнялися" [22, с. 169], але в законі вище зазначене регламентоване статтями 14, 17, 19 [25, арк. 10].